

CĂȘĂTORIA, SACRAMENT AL NOII ALIANȚE

Asist. univ. dr. pr. Iosif IACOB¹

Rezumat: Documentele Conciliului al II-lea din Vatican ca *Lumen gentium*, *Apostolicam actuositatem*, *Sacrosanctum Concilium*, și mai ales *Gaudium et spes* subliniază interesul pe care Biserica îl manifestă pentru sacramentul Căsătoriei, în contextul evoluțiilor și noilor viziuni propuse de societatea actuală (divorț, avort, mișcările feministe etc.).

Societatea contemporană, în urma unei lungi și consolidate tradiții teologice a căsătoriei, este chemată să pună în aplicare în viața de familie a vremurilor noastre principiile propuse de evanghelie, în scopul de a trăi o viață de căsătorie „în Cristos”.

Viziunea biblică a persoanei umane, modul în care natura și harul sunt percepute sunt punctele de plecare și de referință pentru o imagine complexă și obiectivă cu privire la sacramentul Căsătoriei. Natura, valoarea, efectele și scopul Căsătoriei propuse de tradiția bisericească sunt aspecte fundamentale care dau consistență acordului Căsătoriei sacramentale.

Moralitatea conjugală are fundamentul ultim nu în legile omenești, ci în legile divine pe care omul nu le poate schimba în funcție de propriile interese. Statul, în calitate de reprezentant și garant al bunăstării comunității, este acuzat de promovarea valorilor și principiilor pentru binele familiei și implicit al societății în sine, a cărui unitate de bază este familia. În acest sens, conciliul încurajează apropierea dintre valorile doctrinei și spiritul societății de astăzi, precum și sensibilizarea opiniei publice față de valorile doctrine și de credință.

Viziunea personalistă propusă de conciliu, precum și vocația la sfințenie în viața de căsătorie, împreună cu ceea ce dragoste și procrearea constituie într-o comunitate completă și stabilă a vieții conjugale, corespunde valorilor propuse de către Biserică drept o realitate sacramentală a căsătoriei, în conformitate cu voința lui Cristos pentru starea de bine a persoanei și a întregii omeniri.

Cuvinte cheie: căsătorie, Conciliul Vatican II, doctrina Bisericii, iubirea conjugală, procrearea, moralitatea conjugală, credință, stat.

Summary

Documents of Vatican II as *Lumen Gentium*, *Apostolicam Actuositatem*, *Sacrosanctum Concilium*, and especially *Gaudium et Spes* highlight the interest that the Church manifests for the Sacrament of Matrimony, in the context of developments and new vision proposed by the present society (divorce, abortion, feminist movements etc.).

¹ Universitatea „Al.I.Cuza” Iași, Facultatea de Teologie Romano-Catolică, email: iosifiac@yahoo.com.

The contemporary society, following a long and reinforced theological tradition of marriage, is called to implement into the family life of our times, the principles proposed by the gospel in order to live a married life “in Christ”.

The biblical vision of the human person, the way the nature and the grace are perceived are points of departure and reference for a complex and objective view on the sacrament of marriage. The nature, the value, the effects and purposes of marriage proposed by the ecclesiastical tradition are fundamental aspects that give consistency to the consent of sacramental marriage.

The conjugal morality has its ultimate foundation not in human laws but in the divine laws that man cannot change according to its own interests. The state, as representative and guardian of the community wellbeing, is charged with promoting the values and principles for the good of the family and implicitly of the society itself, whose basic unit is the family.

In this regard the Council encourages the closeness between the values of the doctrine and the spirit of today’s society, as well as raising public awareness to doctrinal lasting values of faith.

The personalist vision proposed by the council, as well as the vocation to holiness in married life, along with what love and procreation represents in a full and stable community of conjugal life corresponds to the values proposed by the Church as a sacramental reality of marriage, according to Christ’s will for the wellbeing of the person and all mankind.

Key words: marriage, Vatican Council II, Church doctrine, conjugal love, procreation, marital morality, faith, state.

Forma de viață prin care laicul își găsește plinătatea menirii sale este cea oferită de sacramentul căsătoriei și viața de familie. În acest ambient el este chemat să colaboreze în vederea realizării Împărăției lui Dumnezeu; aici i se oferă posibilitatea să fie o imagine a lui Cristos în lume. În legătura conjugală, soții, prin misiunea pe care o au unul față de celălalt și împreună față de copii, dau dovada unei vocații particulare care, în virtutea sacramentului Căsătoriei, este un simbol al iubirii reciproce dintre Cristos și Biserică, iubire în care se află imboldul unei continue și reciproce perfecțiuni.

Conciliul al II-lea din Vatican a avut în vedere în diferite contexte și a trata din mai multe perspective realitatea căsătoriei. Astfel, semnificative referințe și abordări găsim în toate documentele conciliare, însă sunt subliniate în mod particular *Lumen gentium*, *Apostolicam actuositatem*, *Sacrosanctum concilium* și în mod special *Gaudium et spes*². Această multiplă abordare evidențiază interesul manifestat de Biserică în această problematică în mod special în contextul actualității nenumăratelor probleme

² Tratatul problemei căsătoriei în cadrul Conciliului al II-lea din Vatican poate fi regăsită în următoarele documente și paragrafe: *Lumen gentium*, 11, 35, 41; *Gaudium et spes*, 47-52; *Sacrosanctum concilium*, 77-78; *Apostolicam actuositatem*, 11, 30; *Gravissimum educationis*, 3; *Dignitatis humanae*, 5.

legate de căsătorie și familie, așa cum sunt propuse spre dezbatere de societate³.

1. Scurt parcurs istoric

Căsătoria, deși înrădăcinată în evenimentul creației omului și în formarea comunității creștine de către Isus Cristos, găsește caracterul său sacru în baza uniunii care există între Cristos și Biserică. Unirea dintre bărbat și femeie în istoria civilizației a avut întotdeauna o dimensiune religioasă. Această dimensiune nu a putut fi exclusă.

Și în istoria poporului lui Israel găsim o viziune puternic legată de modul în care este concepută căsătoria în tradiția creștină; căsătoria face referință la intervenția Creatorului (*Gen* 2, 24), intervenție care mai târziu va primi o semnificație mântuitoare, întrucât este expresia alianței dintre Dumnezeu și poporul ales. În Isus Cristos se pune din nou în lumină proiectul inițial al lui Dumnezeu, care s-a maturizat în societate o dată cu trecerea timpului (*Mt* 19).

Comunitățile creștine caută să trăiască și să aplice vieții de căsătorie noile principii care ies la iveală din predica lui Isus și a apostolilor săi. Practic, chiar rămânând strâns legați tradițiilor de care aparțineau, se realizează o nouă realitate matrimonială trăită „în Domnul”, distingându-se de căsătoria dintre păgâni prin faptul că aceasta era trăită în respectul absolut al fidelității conjugale și asumându-și obligația indisolubilității⁴. O dată cu trecerea timpului ia naștere un alt aspect care constă în a însoți celebrarea nupțială cu acte care au o profundă semnificație religioasă, în care intervenția autorității ecleziastice era necesară mai mult din punct de vedere moral, întrucât nu se poate vorbi încă despre o reglementare juridică a căsătoriei.

Reglementarea juridică se va realiza în timp o dată cu procesul de instituționalizare a Bisericii, în particular după căderea Imperiului Roman de Apus și decăderea puterii statale. Așa începe să apară un interes mai pronunțat al Bisericii pentru raporturile sociale.

Începutul celui de-al doilea mileniu găsește „instituția căsătoriei” reglementată în baza unor norme juridice și de către autoritatea bisericească. Studiile juridice și teologice prezintă căsătoria ca fiind unul dintre deosebitele mijloace de sfințire instituite de Cristos. Jurisdicția exclusivă asupra

³ În perioada anilor 1960-1980, în cea mai mare parte a țărilor occidentale s-au făcut mari demersuri și presiuni în ambientul civil, în vederea legalizării divorțului și a avortului. Problema reglementării nașterilor, a divorțului și a altor aspecte legate de viața de cuplu era mult vizată de opinia publică și se aștepta o poziție inovatoare și din partea Bisericii, în acest context istoric.

⁴ Cf. P. MONETA, „Il matrimonio...”, în *Il diritto nel mistero della Chiesa*, III, Roma, 1992, 166.

căsătoriei din partea Bisericii se va consolida în prima jumătate a celui de-al doilea mileniu, datorită aprofundărilor doctrinare⁵.

O dată cu începutul epocii moderne, perioadă în care puterea statală reîncepe să se consolideze, întâlnim noi realități sociale care vor aduce schimbări în practica matrimonială canonică, întrucât anumite practici dintre cele înrădăcinate în tradiția bisericească nu vor fi acceptate de legislația civilă (ex.: căsătoria minorilor, controlul părinților, regulile formale de celebrare a căsătoriei). Aceste noi exigențe vor găsi în *Conciliul Tridentin* un punct important, întrucât, începând din acest moment, în celebrarea căsătoriei, se va cere o formă specială în vederea validității sacramentului⁶.

În conformitate cu aceste noi formulări, doctrina juridică a început să facă o distincție în cadrul actului formal al legăturii conjugale între contract și sacrament, în care primul, adică contractul, este văzut ca un simplu act uman realizat în baza dreptului natural de care se bucură fiecare persoană și stă în competența autorității civile, iar al doilea, sacramentul, exclusiv de drept ecleziastic, ca instrument pentru obținerea harului⁷.

O dată cu reforma franceză se realizează și ruptura totală între jurisdicția ecleziastică asupra căsătoriei și cea statală. Căsătoria civilă va fi văzută ca fiind unica valabilă recunoscută de stat. Va fi organizată în toate aspectele sale de norme civile, considerând căsătoria religioasă doar un act de cult fără nici o relevanță în legislația civilă⁸.

Pe de altă parte, Biserica continuă să considere ca fiind valabilă numai căsătoria realizată în baza legii ecleziastice specifice tuturor credincioșilor. O dată cu trecerea timpului, prin acorduri și înțelegeri între Sfântul Scaun și diferitele state, căsătoria canonică va începe să aibă relevanță juridică și în ambientul civil. Acest lucru însă nu poate fi pus în discuție cât privește doar căsătoria civilă. Biserica, de fapt, trebuie să rămână fidelă misiunii încredințate ei, în baza căreia prevalează principiul că legătura de căsătorie dintre botezați ridicată la demnitatea de sacrament de Cristos, reprezintă o realitate spirituală la care ea nu poate să renunțe⁹.

Papa Leon al XIII-lea afirmă în Enciclica *Arcanum divinae sapientiae*, în favoarea jurisdicției pe care Biserica o exercită asupra sacramentului Căsătoriei, următoarele: „De aceea, fiind căsătoria prin natura sa o realitate întru totul sacră, este drept ca ea să fie organizată și moderată nu de

⁵ Cf. P. MONETA, „Il matrimonio...”, 167.

⁶ Cf. F. SALERNO, „La dignità sacramentale del matrimonio nella storia della Chiesa”, *Monitor ecclesiasticus* 28 (1993) 41.

⁷ Cf. F. SALERNO, „La dignità sacramentale...”, 44-46.

⁸ Cf. J. HENDRIX, „Battesimo, fede e sacramentalità del matrimonio”, *Ius Ecclesiae* 8 (1996) 669-771.

⁹ Cf. P. MONETA, „Il matrimonio...”, 171.

puterea principilor, ci de autoritatea divină a Bisericii”¹⁰. Aceste idei au fost preluate și prezentate la nivel strict juridic în „Codex Iuris Canonici” din 1917. Aici găsim afirmată competența civilă asupra căsătoriei numai în ordinea efectelor strict civile, susținând competența ecleziastică în celebrarea căsătoriei, „printr-un drept propriu și exclusiv”¹¹.

Papa Pius al XI-lea va susține și confirma jurisdicția Bisericii asupra sacramentului căsătoriei, combătând efectele laiciste ale timpului, care negau chiar și efectele benefice existente în cadrul sacramentului căsătoriei. Întrucât sacramentalitatea este acel bine care precede celelalte beneficii esențiale ale căsătoriei, ei i se recunoaște o mare relevanță, întrucât „în-săși căsătoriei naturale îi este inerent ceva sacru și religios, însă nu ca fiind o adăugire, ci acel sacru care face parte din însăși natura ființei umane, nu primit, ci aparținând însăși naturii. Sensul sacru al căsătoriei care este intim legat de aspectele religioase și de ordinea lucrurilor sacre derivă atât din originea sa divină, cât și din finalitatea sa – procrearea și educația religioasă (îndrumarea spre Dumnezeu)”¹².

O dată cu apariția Codului de Drept Canonic din 1983, se trece de la o viziune generală, în care au relevanță toți creștinii botezați care sunt supuși legii canonice, la cea a creștinilor botezați numai în Biserica Catolică sau primiți în ea¹³. În acest sens, normativă ecleziastică reglementează numai căsătoria catolicilor, căsătorie care este supusă atât dreptului divin, cât și dreptului canonic.

2. Viziunea Magisteriului la momentul deschiderii Conciliului

2.1. Fidelitate și continuitate

Doctrina creștină este un tezaur viu, cuvinte care sunt duh și viață¹⁴. Tocmai datorită faptului că este viu, depozitul credinței oferă în orice moment și în orice circumstanță istorică, rămânând autentic și fidel sieși, noi roade care se manifestă și acționează în viața Bisericii. Înainte de a pătrunde în învățătura conciliului care vorbește în modul său oamenilor societății timpului, ne-ar putea ajuta o succintă prezentare a depozitului Revelației care va fi sămânța prin care Conciliul va aduce roadele sale. Este necesar a sublinia acest lucru și dintr-o motivație cu caracter istoric, tocmai pentru a

¹⁰ LEON PP. XIII, Enc. *Arcanum divinae sapientiae* (10.02.1880), în *Matrimonio e famiglia nel magistero della Chiesa*, Milano 1986, 160-161; ASS 12 (1879-1880) 388-394.

¹¹ CIC 1917, can. 1960.

¹² PIUS PP. XI, Enc. *Casti Connubii* (31.12.1930), în *Matrimonio e familia nel magistero della Chiesa*, Milano 1986, 135 ; AAS 22 (1930) 571-573.

¹³ Cf. CIC, can. 11.

¹⁴ Cf. *In* 6,63.

combate pozițiile care văd în Vatican II doar un punct de plecare, uitând legăturile sale și, mai ales, fidelitatea sa față de Tradiția Bisericii.

Chiar dacă continuitatea este o caracteristică a oricărui act al magisteriului, Vatican II, pentru a evita ca limbajul său preponderent pastoral să fie rău interpretat, a ținut să sublinieze în mod explicit această continuitate¹⁵.

Conciliul subliniază continuitatea cu poziția magisteriului preconiliar în privința concepției biblice asupra omului, aspecte care stau la baza moralei creștine despre păcat, despre legătura dintre natură și har, gratuitatea harului etc., manifestându-și dorința de a le prezenta într-un mod mai clar pentru omul secolului XX. Va vorbi în puține rânduri despre *supranatural*, însă va insista asupra aspectului divin al omului, al divinizării sale, de a fi asemenea lui Dumnezeu și, mai ales, de a nu se face o confuzie între istoria mântuirii și cea a omenirii, Cristos fiind și rămânând unicul mântuitor al omului.

În același timp, Conciliul confirmă poziția obiectivă asupra conținutului învățăturii morale a Bisericii, în special în ceea ce privește morala conjugală: indisolubilitatea căsătoriei, inseparabilitatea dintre iubire și procreare, poziția față de curente care promovau legalizarea avortului și a contracepției. Toate aceste aspecte sunt atinse avându-se ca fundament poziția magisteriului ordinar și extraordinar al Bisericii. Este incorect a atribui conciliului asumarea pretenției de a lăsa conștiința morală a individului fără o susținere din partea Tradiției și a Magisteriului. Mai mult, el afirmă obiectivitatea moralei creștine, subliniind că nu este conștiința omului cea care creează și definește valorile¹⁶ și că doar în Cristos aceste valori pot fi cu adevărat cunoscute și trăite¹⁷. În acest sens, chiar capitolul întâi al părții a doua din *Gaudium et spes*, dedicat căsătoriei și familiei, trimite în mod explicit la principiile propuse în precedență despre familie așa cum se găsesc în Sf. Scriptură, Sf. Augustin, Sf. Toma și Magisteriul Papei Pius al XI-lea și al Papei Pius al XII-lea¹⁸.

2.2. Aspecte clare ale învățăturii Bisericii

La începerea Conciliului, adevărurile revelate cu privire la căsătorie și familie erau deja în cea mai mare parte clarificate de către Magisteriu. Ne gândim la doctrina ce nu putea fi pusă în discuție de către teologi, ținând cont de insistența și radicalitatea cu care aceasta a fost proclamată. Așa

¹⁵ Cf. R.G. de HARO, *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, Ares, Milano 2000, 173-174.

¹⁶ Cf. *Gaudium et spes*, 16 și *Dignitatis humanae*, 3.

¹⁷ Cf. *GS*, 22, 28.

¹⁸ Putem aminti: Enciclica Papei Pius al XI-lea *Casti connubii* (31 decembrie 1930) și intervențiile Papei Pius al XII-lea prin *Discursul adresat moașelor* din 29 octombrie 1951 și cel adresat membrilor Asociației italiene a familiilor numeroase, din 20 ianuarie 1958.

cum amintește conciliul, în afara acelor adevăruri privitoare la credință și moravuri pe care Magisteriul le propune în mod definitiv, se găsesc și cele în și prin care Suveranii Pontifi doresc să sublinieze că trebuie să se manifeste o adevărată și autentică adeziune, adeziune care este cerută, „mai ales, din natura documentelor, sau din repetarea deasă a aceleiași învățături, ori din însuși modul de exprimare”¹⁹.

2.2.1. Natura, valoarea și finalitățile căsătoriei

Un argument asupra căruia Magisteriul bisericesc se pronunțase în mai multe rânduri, și era bine conturată și definită orientarea, era cel al *naturii, valorii și finalităților* căsătoriei. Căsătoria a fost instituită de Dumnezeu și nu are la origine voința omului. Prin căderea omului în păcat și căsătoria, împreună cu întreaga natură omenească, a resimțit urmările, dar a fost ridicată de la demnitatea pierdută, prin patima, moartea și învierea lui Cristos, ba, mai mult, primește o nouă demnitate, cea sacramentală²⁰.

Căsătoria, ca instituție voită de Dumnezeu și orânduită după criteriile divine și umane, ia naștere în urma unui *pact* între cei doi soți. Conținutul acestui pact, tutelat și de voința divină, are drept caracteristici unitatea și indisolubilitatea, iar ca finalități principale, unirea matrimonială are în vedere procrearea și educarea fiilor²¹. În afara acestor finalități, doctrina amintește și alte finalități care sunt cunoscute ca având un caracter secun-

¹⁹ LG, 25.

²⁰ Documentele preconciiliare în care magisteriul se pronunță cu privire la aceste aspecte sunt: Decr. *Pro Armenis* în cadrul Conciliului din Florența (1439): DS 1327; Conciliul Tridentin, Ses. XXIV, Decr. *De doctrina sacramenti matrimonii*: DS 1800-1801; PIUS PP. VI, Scris. *Deessemus Nos* (16 septembrie 1788): *Ins.* 43; LEON PP. XIII, *Inscrutabili* (21 aprilie 1878): *Ins.* 123; Enciclica *Arcanum divinae sapientiae* (10 noiembrie 1880): *Ins.* 147-153; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 267-268.

²¹ Aceste aspecte pot fi găsite în documente precum: Conciliul din Florența (1439), Decr. *Pro Armenis*: DS 1327; Conciliul Tridentin, Ses. XXIV, Decr. *De doctrina sacramenti matrimonii*: DS 1797-1798, 1802, 1805, 1807; BENEDICT PP. XIV, Enc. *Matrimonii* (11 aprilie 1741): *Ins.* 1; Const. ap. *De miseratione* (3 noiembrie 1741): *Ins.* 3; LEON PP. XIII, *Quod apostolici* (28 decembrie 1878): *Ins.* 127; Enc. *Arcanum divinae sapientiae*: *Ins.* 147-148; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 267-284, 294-297; PIUS PP. XII, Enc. *Sertum laetitia* (1 noiembrie 1939): *Ins.* 423. Magisteriul bisericesc nu se pronunțase, înainte de Conciliu, în mod destul de clar și fără echivoc asupra naturii pactului conjugal. În tradiția teologică, de cele mai multe ori, prin pact se înțelegea acel consimțământ, în vederea unei uniuni exclusive și indisolubile, între un bărbat și o femeie, având ca scop procrearea și educarea copiilor. În câmpul canonic însă, pactul reprezenta, din acest punct de vedere, o cesiune a unor drepturi (ex.: *ius ad corpus*). Chiar dacă aceste două poziții coexistă, fiecare reprezentând aspecte diferite ale unicului legământ, Magisteriul, de cele mai multe ori, atunci când vorbește despre căsătorie folosește expresia consacrată în câmpul teologic *societas coniugalis*: LEON PP. XIII, Enc. *Rerum novarum* (15 mai 1891): *Ins.* 210; Enc. *Arcanum divinae sapientiae*: *Ins.* 153. Uneori apare sub forma de cesiune a dreptului reciproc asupra corpului (can. 1081 § 2., *CIC* 1917).

dar. Aceste finalități doresc să evidențieze fragilitatea și limitele ființei umane, subliniind importanța sprijinului și ajutorului reciproc și remediul împotriva concupiscentei²².

Consimțământul soților sau pactul conjugal este în același timp imagine a legăturii sacramentale. De aceea, între soții creștini nu poate exista un pact matrimonial care să nu fie în același timp și legământ sacramental²³.

Referitor la efectele și roadele sacramentului căsătoriei, există o bogată și variată documentație în care se subliniază că acest sacrament le conferă celor care au dispozițiile necesare harul habitual și o deschidere spre harurile actuale, pentru a trăi cu responsabilitate și în sfințenie obligațiile proprii stării de viață²⁴. Dacă ar fi să facem o sinteză cu privire la perfecțiunile pe care Dumnezeu le oferă căsătoriei și vieții de familie, așa cum sunt văzute și prezentate de Magisteriul ecleziastic până la momentul Conciliului, le-am putea rezuma în următoarele trei valori: *bonum prolis, bonum fidei și bonum sacramenti*²⁵.

2.2.2. Morala conjugală

O primă idee care reiese din documentele conciliare referitoare la aspectele morale este aceea a faptului că legătura de căsătorie este văzută ca fiind o realitate bună și sfântă. Cu toate acestea, celibatul are o mai mare valoare, căsătoria dând naștere unei misiuni inferioare celei care se naște din carisma celibatului. Până la Conciliul al II-lea din Vatican era explicit formulată ideea că prin căsătorie soții creștini sunt chemați să caute viața de sfințenie, fără ca această chemare să constituie o obligație fundamentală în împlinirea menirii lor pe acest pământ. Sfințenia era o obligație însă pentru cei care alegeau viața consacrată și de celibat. Această viziune are adânci rădăcini în tradiția teologică creștină²⁶.

²² Cf. *CIC* 1917, can. 1013 § 1; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 319; PIUS PP. XII, Discursul ținut la Tribunalul Apostolic Rota Romana (3 octombrie 1941): *Ins.* 470; Discursul ținut participanților la Congresul italian al moașelor (29 octombrie 1951): *Ins.* 633-634.

²³ Găsim abordat acest argument în documente precum: Pius IX, *Syllabus* (8 decembrie 1864) *Ins.* 114; LEON PP. XIII, Scris. *Ci siamo* (1 iunie 1879): *Ins.* 132; Enc. *Arcanum divinae sapientiae*: *Ins.* 169; PIUS PP. X, Scris. *Afflictum prioribus* (24 noiembrie 1906): *Ins.* 252; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 270; PIUS PP. XII, Discursul din 5 martie 1941: *Ins.* 446 ș.u.

²⁴ Cf. Conciliul Tridentin, Ses. XXIV, Decr. *De doctrina sacramenti matrimonii*: DS 1799; *CIC* 1917, can. 1110; LEON PP. XIII, Enc. *Arcanum divinae sapientiae*: *Ins.* 174; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 301-305; PIUS PP. XII, Discursul din 17 februarie 1945: *Ins.* 513; Discursul din 29 octombrie 1951: *Ins.* 625-626; Enc. *Sacra virginitas*: *Ins.* 716-717.

²⁵ Amintim în mod particular două documente în care sunt menționate și tratate valorile căsătoriei sub această formă: Conciliul din Florența (1439), Decr. *Pro Armenis*: DS 1327; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 273-305.

²⁶ Cf. Conciliul I din Toledo, can. 236: DS 206; Conciliul al II-lea din Lateran (1139), can. 23: DS 718; INOCENȚIU PP. III, Scris. *Eius exemplo*: DS 794; Conciliul al IV-lea din Lateran:

O altă idee prezentă în doctrina magisteriului sublinia faptul că legământul căsătoriei, în vederea împlinirii valorilor și finalităților pentru care este realizat, este susținut și organizat în baza unor legi divine pe care omul nu le poate schimba după bunul său plac sau în funcție de propriile interese. Respectarea acestor norme reprezintă singura cale în vederea reușitei vieții de familie și a fericirii soților și, în același timp, garantează binele întregii societăți²⁷.

Prin voința lui Dumnezeu, viața omului este sacră din primul moment al concepției. Căsătoria este în serviciul vieții și, conform viziunii magisteriului, nimic nu poate justifica avortul și nici un alt act îndreptat împotriva vieții²⁸.

Într-o altă ordine de idei, referitor la relația dintre iubire și procreare, învățătura magisteriului tradițional al Bisericii subliniază că nu este permis soților creștini să creeze o ruptură între iubirea conjugală și procreare. În acest sens, este specificat faptul că este în mod intrinsec imorală orice formă de contracepție sau de sterilizare. Tratatând aceste probleme, documentele magisteriale subliniază în mod particular aspectul intrinsec incorect, prin însăși legea divină, a oricărui tip de perversiune a actului conjugal. Este însă licită folosirea perioadelor de infertilitate în cazul în care există grave motive, în vederea reglementării nașterilor sau a altor situații care pot apărea în viața de cuplu²⁹.

DS 802; Conciliul din Florența (1439), Decr. *Pro Jacobitis*: DS 1353; Conciliul Tridentin, Ses. XXIV, Decr. *De doctrina sacramenti matrimonii*: DS 1810; LEON PP. XIII, Scris. *Il divisamento*: Ins. 222; PIUS PP. XII, Discursul din 23 septembrie 1951: Ins. 591; Enc. *Sacra virginitas*: Ins. 707-720.

²⁷ Cf. Conciliul Tridentin, Ses. XXIV, Decr. *De doctrina sacramenti matrimonii*: DS 1800; PIUS PP. VIII, Enc. *Traditii humilitati* (24 mai 1829): Ins. 64; LEON PP. XIII, Enc. *Arcanum divinae sapientiae*: Ins. 152; PIUS PP. XI, *Casti connubii*: Ins. 267; PIUS PP. XII, Discursul din 20 septembrie 1949: Ins. 545-546; Discursul din 2 noiembrie 1950: Ins. 571-572.

²⁸ Cf. ȘTEFAN PP. V, Scris. *Consuluisti de infantibus* (14 septembrie 891): DS 670; INOCENȚIU XI, Decr. *Sancti officii, Errores doctrinae moralis laxioris*: DS 2134; LEON PP. XIII, *Răspunsuri ale Sfântului Oficiu la diferitele întrebări legate de valoarea vieții intrauterine* (14 august 1889): DS 3258; 24 iulie 1895: DS 3298; 4 mai 1898: DS 3336-3338; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: Ins. 323-327; PIUS XII, Discursul din 29 octombrie 1951: Ins. 597-598; Discursul din 2 noiembrie 1950: Ins. 660-665.

²⁹ Cf. PIUS PP. V, *Catehismul Conciliului Tridentin*, p. II, c. 7, n. 13; PIUS PP. VII, *Răspunsul Penitențieriei apostolice cu privire la folosirea onanistică a căsătoriei* (23 aprilie 1822): DS2715; GRIGORE PP. XVI, *Răspunsul Penitențieriei apostolice cu privire la folosirea onanistică a căsătoriei* (8 iunie 1842) (DS 3638-3640); PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: Ins. 314-315; Scris. Ap. *Con singolare compiacenza* (18 ianuarie 1939): Ins. 413; PIUS PP. XII, Discursurile ținute în 5 martie 1941: Ins. 451-453; 29 octombrie 1951: Ins. 613; 19 mai 1956: Ins. 740-745. Despre aspectul ilicit al sterilității directe, temporare sau perpetue: PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: Ins. 328-331; Discursul din 23 decembrie 1933: Ins. 406-407; PIUS PP. XII, Discursurile din: 7 septembrie 1953: Ins. 684-689; 8 octombrie 1953: Ins. 693-696; 12 septembrie 1958: Ins. 787-790. Cu privire la abținerea de la actul conjugal, Biserica a învățat întotdeauna susținând legitimitatea acestei practici, chiar o recomandă

Referitor la importanța fidelității conjugale, magisteriul bisericesc subliniază că orice fel de atentat la adresa fidelității conjugale, chiar și doar la nivel de dorință, este în mod grav păcat. La fel, constituie păcat împotriva fidelității conjugale și orice tentativă de fecundație artificială, ca și tot ceea ce este împotriva iubirii reciproce și împotriva ordinii stabilite de Dumnezeu, specifică relației conjugale³⁰.

Morala creștină tradițională solicită să nu se încalce normele cu caracter negativ prezente în cadrul legilor Bisericii, încălcare care ar duce la o ruptură cu ordinea stabilită de legea divină și, mai mult, cere o respectare a tuturor obligațiilor care duc la împlinirea în viața de familie a celor trei valori fundamentale ale căsătoriei: *bonum prolis, bonum fidei, bonum sacramenti*.

2.2.3. Raportul familie – societate

O primă poziție care stă la baza multor altor poziții referitoare la statutul familiei în societate este aceea care prezintă această comunitate ca instituția de bază care este destinată să transmită și să dezvolte viața în cadrul societății. Familia este, așadar, anterioară societății și pentru aceasta ea constituie principalul fundament pe care întreaga sa viață se sprijină și de care depinde. De binele și realizarea familiei depind binele și împlinirea societății³¹.

în anumite situații (cf. *Catehismul Conciliului Tridentin*, p. II, c. 7, n. 34), în măsura în care ambii soți își dau consimțământul în vederea împlinirii acestei hotărâri. În același timp, nu găsim în tradiția învățaturii magisteriale o condamnare a actului matrimonial atunci când din cauze naturale soții nu pot procrea (cf. PIUS PP. XI, *Casti connubii*: *Ins.* 319, 366). Au apărut probleme însă o dată cu descoperirea perioadelor infertile, subliniind aspectul că atunci când se urmărește folosirea doar a acestor perioade, ar comporta o voință de excludere a procreării. Cu referire la această problemă s-a pronunțat atât LEON PP. XIII, cât și PIUS PP. XII, - LEON PP. XIII, *Răspunsul Penitențieriei apostolice cu privire la folosirea perioadelor infertile* (16 iunie 1880): *DS* 3148; PIUS PP. XII, Discursurile din: 29 octombrie 1951: *Ins.* 617-622; 26 noiembrie 1951: *Ins.* 667; 12 septembrie 1958: *Ins.* 787-790 – însă au rămas anumite aspecte ce necesitau mai multă claritate, aspecte care vor ajunge să fie tratate pe larg în magisteriul papei Paul al VI-lea și în mod particular în *Humanae vitae*.

³⁰ Referitor la fidelitatea conjugală, putem remarca: PIUS PP. V, *Catehismul Conciliului Tridentin*, p. II, c. 7, n. 24; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 332-334; PIUS PP. XII, Discursul din 22 februarie 1944: *Ins.* 507; Mesajul radio din 17 iunie 1945: *Ins.* 515. În privința fecundației artificiale ca grav atentat la adresa fidelității conjugale, amintim: PIUS PP. XII, Discursurile din: 29 septembrie 1949: *Ins.* 553-557; 29 octombrie 1951: *Ins.* 637-639; 19 mai 1956: *Ins.* 745-739. Cât privește aspectele care sunt împotriva iubirii reciproce și cele care atentează la ordinea din interiorul familiei, amintim: PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 335; PIUS PP. XII, Discursul din 2 noiembrie 1950: *Ins.* 571 și Mesajul radio din 24 decembrie 1953: *Ins.* 706. O doctrină completă și definitivă cu privire la fecundația artificială o vom regăsi în Instrucția *Donum vitae* (22 februarie 1988).

³¹ În intervențiile magisteriale acest argument este atins în mod special începând cu pontificatul papei LEON PP. XIII și o dată cu apariția primelor documente care tratează teme

În același timp, drepturile de care se bucură instituția familiei, care au menirea de a o proteja și a o ajuta să se desăvârșească în diferitele aspecte și valențe ale naturii sale, au origini divine, deci sunt sacre. De aceea, statul nu are doar misiunea de a le recunoaște și a le avea în vedere, ci chiar de a le proteja și a le propune ca purtătoare de valori în vederea desăvârșirii familiei și, implicit, a societății³². Și Conciliul al II-lea din Vatican va aprofunda acest argument și va sublinia rolul pe care îl au laicii de a sfinți din interior structurile societății în care ei își desfășoară activitatea și își împlinesc atât menirea de cetățeni, cât și cea de creștini. Apoi, în Exortarea apostolică post-sinodală *Familiaris consortio* se va preciza și responsabilitatea prioritară pe care o are însăși familia de a se apăra și de a se susține, fără a se baza sau a aștepta prea mult sprijin din partea statului sau a oricărei alte instituții³³.

2.2.4. Puterea Bisericii și a statului în materie matrimonială

Cât privește puterea pe care o exercită Biserica asupra sacramentului căsătoriei, încă de la Conciliul din Trento, magisteriul ecleziastic afirmă și susține originile sale divine. Astfel, nu este nici o putere umană care poate concede Bisericii o anumită autoritate și responsabilitate cât privește legământul matrimonial, ci, mai degrabă, prin însăși natura și misiunea sa, primită de la Cristos, are deplina și exclusivă putere asupra sacramentelor³⁴.

Puterea pe care Biserica o exercită asupra sacramentului căsătoriei se manifestă asupra a tot ceea ce ține de însăși existența acestui sacrament, de natura sa și de efectele cu caracter religios. Ne referim în mod special la

din doctrina socială a Bisericii: LEON PP. XIII, Enc. *Quod apostolici muneris* (28 decembrie 1878): *Ins.* 126-127; Enc. *Arcanum divinae sapientiae* (10 februarie 1880): *Ins.* 174-175; Enc. *Sapientiae christianae* (10 ianuarie 1890): *Ins.* 206-207; PIUS PP. XI, Enc. *Ubi arcano* (23 decembrie 1922): *Ins.* 257-259; Enc. *Lux veritatis* (25 decembrie 1931): *Ins.* 404; PIUS PP. XII, Scris. *Czestochoviensis Beatae Mariae* (16 ianuarie 1946): *Ins.* 524; Discursul din 20 septembrie 1949: *Ins.* 544; Mesajul radio din 24 decembrie 1952: *Ins.* 673.

³² Cf. LEON PP. XIII, Enc. *Quod apostolici* (28 decembrie 1878): *Ins.* 126; *Rerum novarum* (15 mai 1891): *Ins.* 210-213; PIUS PP. XI, Enc. *Divini redemptoris* (19 martie 1937): *Ins.* 409-410; PIUS PP. XII, Mesajul radio din 1 aprilie 1941: *Ins.* 462-464; Discursul din 17 aprilie 1946: *Ins.* 529; Discursul din 20 septembrie 1949: *Ins.* 545-546; Discursul din 18 septembrie 1951: *Ins.* 578-583.

³³ Cf. *Familiaris consortio*, 42-45.

³⁴ Cf. Conciliul Tridentin, Ses. XXIV, Decr. *Canones de sacramento matrimonii*: DS 1804, 1807, 1808, 1812; PIUS PP. VI, Scris. *Post factum tibi* (2 februarie 1782): *Ins.* 37; Scris. *Deessemus Nos* (16 septembrie 1788): *Ins.* 43-44; GRIGORE PP. XVI, Enc. *Commissum divinitus* (17 mai 1835): *Ins.* 82-83; PIUS PP. IX, Scris. Ap., *Ad Apostolicae Sedis* (22 august 1851): *Ins.* 91-93; *Syllabus* (8 decembrie 1864): *Ins.* 68-70, 109-111; LEON PP. XIII, *Ci siamo* (1 iunie 1979): *Ins.* 130; *Arcanum divinae sapientiae* (10 februarie 1880): *Ins.* 153 ș.u., 165 ș.u.; Scris. *Il divisamento* (8 februarie 1893): *Ins.* 218; PIUS X, *Afflictum proprioribus* (24 noiembrie 1906): *Ins.* 250-252; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 340-344; PIUS PP. XII, Discursul din 3 octombrie 1941: *Ins.* 471 ș.u.

condițiile care stau la baza pactului matrimonial (impedimente și forma juridică), diferitele procese judecătorești și puterea vicarială pe care o exercită Pontiful Roman, în cazurile de desfacere a căsătoriei între nebotezați, în virtutea privilegiului paulin, și în cazul căsătoriei neconsumate³⁵. În același timp, datorită faptului că instituția căsătoriei naturale își are originea în Dumnezeu, este de competența Bisericii apărarea proprietăților esențiale, a valorilor și a finalităților oricărei căsătorii, chiar și a aceleia dintre persoane nebotezate, dat fiind faptul că asemenea proprietăți țin de însăși natura persoanei umane³⁶.

Aspectele asupra cărora se opresc documentele magisteriale atunci când vorbesc despre puterea pe care statul o exercită asupra căsătoriei se referă la recunoașterea și protecția ce trebuie să vină din partea puterii publice a tuturor aspectelor ce provin din legea naturală și în reglementarea a tot ceea ce înseamnă efecte civile în cadrul căsătoriei. Se specifică însă și faptul că statul nu are puterea și dreptul de a se lega de substanța căsătoriei sau de a împiedica exercitarea drepturilor naturale ale soților. La fel, nu poate împiedica dreptul oricărei persoane de a realiza căsătoria, sau de a împlini în cadrul căsătoriei finalitățile specifice acestui pact, sub pretexte cu caracter eugenetic, economic sau social³⁷.

3. Misiunea conciliului cu privire la sacramentul Căsătoriei

La începerea conciliului, problemele doctrinare cu privire la sacramentul căsătoriei, chiar dacă nu erau de neglijat, nu reprezentau totuși o urgență care să devină o misiune principală a Conciliului, întrucât magisteriul bisericesc s-a pronunțat în mai multe rânduri în privința problemelor pe care societatea și Biserica le întâmpinau pe parcursul trecerii timpului și al evoluției.

³⁵ Cf. Conciliul al II-lea din Lyon (6 iulie 1274): DS 860; Conciliul Tridentin, Ses. XXIV, Decr. *Canones de sacramento matrimonii*, can. 4, 6, 7, 9, 11, 12: DS 1804 ș.u.; BENEDICT PP. XIV, Const. ap. *Apostolici ministerii* (16 septembrie 1747): *Ins.* 24; PIUS PP. VI, *Post factum tibi* (2 februarie 1782): *Ins.* 37-38; Scris. *Deessemus nos*: *Ins.* 43-46; PIUS PP. IX, *Syllabus*: *Ins.* 109-115; LEON PP. XIII, *Arcanum divinae sapientiae*: *Ins.* 160-168; Scris. *Quam religiosa* (10 august 1898): *Ins.* 241; PIUS PP. XI, Enc. *Casti connubii*: *Ins.* 340-344; PIUS PP. XII, Discursul din 22 aprilie 1942: *Ins.* 484; Discursul din 8 octombrie 1953: *Ins.* 703.

³⁶ Cf. LEON PP. XII, Enc. *Arcanum divinae sapientiae*: *Ins.* 143-144; Scris. *Il divisamento* (8 februarie 1893): *Ins.* 221; PIUS PP. XI, *Casti connubii*: *Ins.* 316 și 368.

³⁷ Cf. PIUS PP. VII, Scris. *Que votre Majesté* (26 iunie 1805): *Ins.* 61; PIUS PP. IX, Scris. *La lettera* (19 septembrie 1852): *Ins.* 98; LEON PP. XIII, Scris. *Ci siamo* (1 iunie 1879): *Ins.* 135; Enc. *Arcanum divinae sapientiae*: *Ins.* 186-187, 193; Scris. *Il divisamento*: *Ins.* 218; Scris. *Quam religiosa*: *Ins.* 241; Scris. *Dum multa* (24 decembrie 1902): *Ins.* 247; PIUS PP. X, Scris. *Afflictum prioribus* (24 noiembrie 1906): *Ins.* 252; *Casti connubii*: *Ins.* 394 ș.u.; PIUS PP. X, Mesajul din data de 10 iunie 1958: *Ins.* 769-771.

Într-o lume care resimte schimbările aduse de industrializare, descoperirile științifice, umanismul exacerbant care conduc la o tot mai adâncă secularizare, problema cea mai mare ar fi aceea de a găsi pârghiile potrivite și căile adecvate pentru a putea implementa în viață, în noile condiții ale societății, doctrina Bisericii³⁸.

3.1. Aproximarea valorilor doctrinale de spiritul vieții societății actuale

Aceasta a fost prima preocupare a Conciliului, așa cum este subliniat chiar în paragraful inițial din capitolul întâi al părții a doua din Constituția *Gaudium et spes*, care tratează problema căsătoriei și a familiei: „Conciliul, punând mai bine în lumină anumite puncte esențiale ale doctrinei Bisericii, vrea să-i lumineze și să-i întărească pe creștini și pe toți oamenii care se străduiesc să ocrotească și să promoveze demnitatea originară și înalta valoare sacră a căsătoriei”³⁹.

Face acest lucru în mod special prin gama foarte vastă a perspectivelor din care este privită și prezentată căsătoria creștină. Parcurgând aspectele revelației, evidențiază și prezintă căsătoria ca un mister în care Dumnezeu are inițiativa mântuirii, iar soții creștini sunt chemați să facă experiența prezenței sale care se manifestă în viața lor într-un mod particular. Pătrunși de spiritul acestei prezențe divine care cheamă la mântuire prin propria lor stare de viață, devin destinatarii și martorii acțiunii lui Dumnezeu care îi vorbește omului, îl invită la o relație și la o misiune particulară, transformându-l prin intermediul sacramentelor. „Mântuirea împlinită în Cristos implică, așadar, o transformare ontologică, omul este creat din nou, iar prin darul cunoașterii și al sfințeniei, este conform imaginii lui Dumnezeu. Așadar, în acest fel Dumnezeu vorbind, creează și dă o nouă viață”⁴⁰.

Creștinul percepe revelația lui Dumnezeu și identitatea supranaturală a propriei persoane și a propriei misiuni prin intermediul experienței de credință. După ascultarea cuvântului lui Dumnezeu, prin actul de credință, creștinul mărturisește că este destinat al unei alegeri făcute de Dumnezeu cu privire la propria identitate și misiune. Atribuie astfel acest nou statut al său intervenției divine. Mai mult, el are și capacitatea de a răspunde în mod responsabil chemării cuvântului revelat prin propria viață. În acest mod, ia naștere un dialog care nu are doar valențe pământești, ci deschide spre mântuire. Omul primește, așadar, capacitatea de a realiza acte supranaturale în contextul concret istoric în care el se găsește.

³⁸ Cf. R.G. de HARO, *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, 183.

³⁹ *Gaudium et spes*, 47.

⁴⁰ Cf. P. PIVA, *Problemi del matrimonio*, Cittadella, Assisi 1973, 93.

Un alt aspect de mare importanță este cel al istoricității omului. Omul este acea ființă care impune vieții și devenirii sale o anumită normativă și o finalitate. În același timp, el duce mai departe istoria umanității în care se împlinește și propria natură. În om și în misiunea sa converg natura sa cu propria devenire care implică în mod definitiv omul în istoria existenței sale⁴¹.

Privite din această perspectivă, toate paragrafele documentului *Gaudium et spes*, care vorbesc despre căsătorie, pot fi parcurse într-o nouă lumină. Este o realitate cu profunde caracteristici sociale, culturale, instituționale, antropologice, spirituale, care toate trebuie parcurse și aprofundate din perspectiva complexității naturii ființei umane, chemată să se desăvârșească prin această stare de viață. Nu sunt aspecte care să poată fi tratate separat fără a putea sesiza necesitatea unei mult mai complexe și polivalente abordări. Astfel, Conciliul va face referință la aspectul instituțional, ca și la cel personalist al căsătoriei, la cel spiritual, ca și la cel juridic, la cel uman, ca și la cel supranatural, la aspectul medical, ca și la cel social, la natura căsătoriei, ca și la efectele sale etc. „Oamenii acestor timpuri sunt tot mai convinși că demnitatea și vocația omului cer ca, prin lumina și puterea propriei inteligențe, ei înșiși să poată descoperi și cunoaște valorile care se găsesc în propria natură, să le dezvolte fără încetare și să le realizeze în propria viață într-un continuu progres. Tocmai de aceea, ei nu pot da o judecată arbitrară asupra acestor valori: «Căci omul are în inimă o lege scrisă de Dumnezeu; demnitatea lui este să se supună acesteia și după ea va fi judecat»⁴²»⁴³.

3.2. Sensibilizarea societății la valorile doctrinei și ale credinței

Dacă până la Conciliul al II-lea din Vatican sfințenia era rezervată doar unui grup limitat de persoane din cadrul Bisericii, în special clerici și religioși, prin poziția adoptată de Părinții conciliari, sub acțiunea Duhului Sfânt, perspectiva se modifică. Ca soluționare a problemelor timpului este propusă trezirea spiritului sfințeniei prin căsătorie și în cadrul familiei, ca, astfel, lumea să poată fi condusă la Dumnezeu. „Laicilor le este propriu și caracteristic domeniul temporar... Chemarea specifică a laicilor este să caute Împărăția lui Dumnezeu ocupându-se de cele vremelnice și orânduindu-le după voința lui Dumnezeu. Ei trăiesc în mijlocul lumii angrenați în toate datoriile și activitățile din lume și în condițiile obișnuite ale vieții familiale și sociale din care le este țesută existența. Acolo sunt chemați de Dumnezeu, pentru ca, îndeplinindu-și menirea, călăuziți de spiritul Evangheliei,

⁴¹ P PIVA, *Problemi del matrimonio*, 94-97.

⁴² GS, 16.

⁴³ CONGREGAȚIA PENTRU DOCTRINA CREDINȚEI, Declarația *Persona humana* (29 decembrie 1975), 3, AAS 68 (1976) 78-79.

să contribuie dinlăuntru, ca o plămădă, la sfințirea lumii și să-L arate astfel celorlalți pe Cristos, mai ales prin mărturia vieții lor, prin iradierea credinței, speranței și iubirii lor”⁴⁴. Aceasta era o misiune destul de ambițioasă. Atunci când lumea se detașează de Dumnezeu și de valorile propuse de credință, intră în declin. Continua decadentă provine din faptul că omnia nu mai caută cu destulă conștiinciozitate și interes adevărul și harul lui Dumnezeu. Societatea nu se putea redresa decât redescoperind valorile ce se nasc din credință. În definitiv, această problemă își are rădăcinile în însăși viața omului. Prin uitarea lui Dumnezeu și a valorilor ce vin din credință, omul se dezumanizează. Recuperarea adevăratei sale identități se realizează parcurgând calea inversă prin cunoașterea și respectarea adevărilor ce vin din învățătura Bisericii și prin experiența de credință⁴⁵.

4. Legământul matrimonial sacramental – liniile orientative ale învățăturii conciliare

Adevărurile esențiale care se prezintă ca o noutate în învățătura Conciliului despre căsătorie sunt trei. În primul rând, căsătoria este prezentată ca *vocație*, într-un mod în care nu mai fusese prezentată până atunci. Pentru conciliu, membrii familiei sunt chemați să devină sfinți și să dea mărturie de această chemare în propria lor stare de viață.

Apoi, vorbind despre aspectele de conținut ale căsătoriei, face precizări cu privire la *rolul iubirii conjugale* în viața de căsătorie. Acest argument este dezbătut, mai ales, în contextul unor tot mai intense curente hedoniste prezente în mentalitatea epocii noastre.

Al treilea aspect asupra căruia se oprește *Gaudium et spes*, care este legat de iubirea conjugală, este cel al legăturii dintre *iubire* și *procreare*. Este un argument destul de delicat și actual, în contextul unei mentalități care promovează lupta împotriva vieții și a problemelor care iau naștere din tot mai răspândita folosire a anticoncepționalelor în vederea reglementării nașterilor.

4.1. Viziunea personalistă

Cele trei argumente care se prezintă ca o noutate a învățăturii conciliare le regăsim în cadrul larg al unei profunde viziuni personaliste. Chiar în deschiderea capitolului despre căsătorie, *Gaudium et spes* plasează o solemnă afirmație care subliniază valoarea personalistă a căsătoriei și familiei: „Binele persoanei și al societății umane și creștine este strâns legat de bunul mers al comunității conjugale și familiale”⁴⁶.

⁴⁴ LG, 31.

⁴⁵ Cf. R.G. de HARO, *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, 185.

⁴⁶ GS, 47.

Viziunea personalistă asupra căsătoriei se înscrie într-un context complex din care evidențiem trei aspecte. Mergând pe linia învățăturii tradiționale a Bisericii, viziunea asupra căsătoriei creștine era marcată de o tradițională și destul de rigidă concepție contractualistă. Bogăția ce se găsea în dimensiunea umană și spirituală a căsătoriei era condiționată și supusă acestei perspective juridice. Adoptarea concepției personaliste are menirea de a tempera această viziune și de a crea un echilibru între aspectul instituțional și cel personal, privat, al căsătoriei⁴⁷.

Un al doilea aspect este cel al marilor schimbări sociale care vedeau implicate atât viața individuală, cât și cea comunitară, ca și relațiile interumane. Schimbările survenite în lume prin apariția marilor centre urbane și prin deșurubarea unor întregi populații de locurile de origine, progresiva dispariție a familiei patriarhale, bazată pe o economie în speță agricolă, și apariția nucleelor familiale reduse la puțini membri (părinți și copii), procesul de emancipare a femeii și atenția tot mai sporită acordată demnității și libertății ființei umane, indiferent căror condiții și clase sociale ar aparține, descoperirea semnificației profunde a sexualității și a valorii pe care ea o are în viața omului, ca factor de dezvoltare și maturizare, toate sunt elemente care vor duce la mari schimbări în modul de a concepe căsătoria, precum și valoarea și funcția pe care aceasta o are în cadrul societății umane. Aceste aspecte vor pune în criză concepția clasică despre căsătorie, iar viziunea juridică și formalistă nu mai corespunde noilor modele sociale⁴⁸.

În al treilea rând, legat de aspectele amintite în precedență, o dată cu noile schimbări sociale, apar transformări și în aspectele legate de însuși modul de a realiza căsătoria ca eveniment ce trebuie să îndeplinească anumite caracteristici consacrate prin tradiție. Astfel, aspectul public al legăturii matrimoniale, ca și cel legat de aspectele economice și sociale, care și ele au o valoare publică, trec într-un plan secundar, fapt care face să primeze componentele legăturii personale, aspectele care țin mai mult de existența individuală a celor doi soți. În acest fel, căsătoria capătă caracteristicile unei legături și ale unui raport privat, ca un angajament individual personal al celor doi, care își are originile în motivații de natură sentimentală și afectivă, și care se realizează printr-o decizie luată în deplină libertate, excluzând rațiunile de conveniență familială sau socială. În acest mod, se ajunge la exaltarea valorilor personaliste specifice căsătoriei, chiar neglijându-se aspectele care provin din ceea ce este căsătoria ca instituție, care, de exemplu, are drept caracteristică indisolubilitatea și ca finalitate (una dintre finalități) procrearea⁴⁹.

⁴⁷ Cf. P. MONETA, „Il matrimonio”, în *Il diritto nel mistero della Chiesa*, III, Roma, 1992, 173.

⁴⁸ Cf. P. MONETA, „Il matrimonio”, 174.

⁴⁹ Cf. P. MONETA, „Il matrimonio”, 174-175.

Insistând asupra relației interpersonale dintre soți și asupra rolului principal al iubirii, Conciliul evidențiază faptul că doar în măsura în care soții creștini trăiesc bogăția unei puternice și personale comuniuni conjugale, se realizează în viața de familie finalitățile specifice legământului matrimonial. Mai mult, în funcție de calitatea acestei dăruiri conjugale, de raportul orizontal și vertical dintre membrii familiei și ai comunității, și societatea va ajunge să se îmbogățească, să fie mai bine configurată și să fie mai stabilă. Dimpotrivă, în măsura în care este tot mai prezentă în societate o dăruire conjugală provizorie sau un raport interpersonal precar, datorat egoismului și interesului, atât familia, cât și societatea fac experiența unei îmbolnăviri și a unei îndepărtări de finalitatea pentru care acestea există⁵⁰. Acest lucru se întâmplă atunci când soții creștini sunt incapabili să descopere împlinirea proprie prin dăruirea reciprocă, comunicând puțin și în mod ineficient, de cele mai multe ori condiționați, nu atât de realități exterioare vieții de cuplu, cât, mai ales, de fragilitatea fiecăruia și chiar datorită fragilității și limitelor relației de cuplu⁵¹.

Nu putem să nu remarcăm că, pe de o parte, Conciliul trăiește experiența unei împliniri și se bucură atunci când observă atenția care se acordă aspectelor care promovează o autentică viață de familie, respectul reciproc, iubirea, dăruirea, responsabilitatea. Însă, în același timp, își manifestă durerea și îngrijorarea față de marile pericole care amenință viața de familie și, prin aceasta, însăși viața societății: poligamia, divorțul, egoismul, hedonismul, lupta împotriva vieții, condițiile economice, problemele socio-psihologice și civile. Aceste aspecte nu sunt tratate în mod direct în documentele conciliare, dar sunt amintite spre a propune o viziune cât mai realistă asupra a tot ceea ce se întâlnește, pozitiv și mai puțin pozitiv, în societatea actuală⁵².

4.2. Căsătoria ca vocație la sfințenie

În prezent, nimeni nu ar mai putea nega caracterul vocațional al căsătoriei, înțeles drept chemare la o plinătate a vieții creștine și la sfințenie. Înainte de conciliu însă, poziția oficială și predominantă nu era tocmai aceasta. Sfințenia era văzută de mulți ca o cale rezervată doar unei mici părți a Poporului lui Dumnezeu. Nu doar cei care se simțeau chemați la o viață de căsătorie erau considerați incapabili de a îndeplini cerințele unei vieți sfinte, ci chiar și situația în care se găseau preoții seculari era văzută ca o stare care nu permitea atingerea perfecțiunii creștine⁵³.

⁵⁰ Cf. F. GIL HELLEN, *Il matrimonio e vita coniugale*, LEV, Città del Vaticano 1996, 203-204.

⁵¹ F. GIL HELLEN, *Il matrimonio e vita coniugale*, 204.

⁵² Cf. G. COPPA, o.c., 77-78.

⁵³ Cf. R.G. de HARO, *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, 194-195.

Conciliul, așadar, confirmă că Isus Cristos a instituit sacramentul căsătoriei ca o deplină vocație la sfințenie. Afirmății precum cele ale lui Josemaria Escriva, în care el, în nenumărate rânduri, sublinia că o căsătorie nu este o simplă instituție socială și cu atât mai puțin un remediu pentru slăbiciunea omenească, ci o autentică vocație supranaturală, înainte de conciliu cauzau scandal. Astăzi însă, conștientizarea chemării la sfințenie și vocația supranaturală ar putea constitui singura cale de rezolvare a crizei în care se găsește societatea și instituția căsătoriei. Mai mult chiar, nu doar sfințenia în general este remediu eficient al crizei actuale a societății, ci cea mai mare parte a creștinilor trebuie să caute sfințenia și să ajungă la perfecțiune creștină în și prin căsătorie⁵⁴.

La numărul 48 din Constituția pastorală *Gaudium et spes*, în care este prezentată căsătoria așa cum a voit-o Dumnezeu, și după ce a fost remarcată sacralitatea căsătoriei chiar din planul creației, se afirmă: „Soții creștini sunt întăriți și, într-un fel, consacrați printr-un sacrament special în vederea îndeplinirii și a demnității lor; îndeplinindu-și prin puterea acestuia misiunea conjugală și familială, pătrunși de spiritul lui Cristos, prin care întreaga lor viață este străbătută de credință, speranță și iubire, ei se apropie tot mai mult de propria desăvârșire și de sfințirea reciprocă, contribuind astfel împreună la preamărirea lui Dumnezeu⁵⁵.

Conciliul al II-lea din Vatican vede, așadar, căsătoria ca vocație supranaturală la o viață de sfințenie care în același timp și chiar din acest motiv este și începutul unei speciale misiuni în lume: „Soții înșiși, creați după chipul Dumnezeului cel viu și constituiți ca adevărate persoane, să fie uniți în afecțiune reciprocă, în asemănare de gânduri și în sfințenie comună, astfel încât, urmându-l pe Cristos, Izvorul vieții, în bucuriile și jertfele vocației lor, să devină, prin iubirea lor fidelă, martori ai misterului de iubire pe care Domnul l-a dezvăluit lumii prin moartea și învierea Sa⁵⁶.

În acest fel, vocația la sfințenie luminează trăirile soților și comportamentul lor, dezvăluindu-le semnificația și întărindu-i cu mijloacele oferite de Cristos și administrate de Biserică. Este și o chemare la a exercita în mod eroic trăirea virtuților care conduc la realizarea finalităților căsătoriei și prin care se ajunge la acea perfecțiune creștină dorită. „Soții creștini, încrezători în providența divină și cultivând spiritul de sacrificiu, îl preamăresc pe Creator și tind spre perfecțiune în Cristos atunci când își îndeplinesc menirea de a procrea cu simț de răspundere generos, uman și creștin⁵⁷.

⁵⁴ R.G. de HARO, *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, 195.

⁵⁵ Cf. *GS*, 48.

⁵⁶ *GS*, 52.

⁵⁷ *GS*, 50.

Nu putem nega dificultatea ce însoțește realizarea acestei vocații. Dificultatea este și în ceea ce privește aprofundarea semnificației acestei chemări. A înțelege și a aplica ideile conciliare nu este o muncă prea ușoară. Ideile necesită timp spre a fi analizate, aprofundate și aplicate, și doar o dată cu trecerea timpului vor putea fi propuse și aplicate din perspectiva potrivită.

Chemarea la sfințenie aruncă o lumină, în primul rând, asupra întregii morale conjugale. Biserica, plină de încredere, le propune soților creștini acest ideal eroic de a promova virtuțile morale în viața matrimonială. Nu rareori teama și neîncrederea care însoțesc câteodată și în anumite cercuri propunerea și susținerea unor idealuri morale evidențiază tocmai faptul că nu se mai crede în acest ideal al sfințeniei sau a rămas în uitare. Dacă însă se recunoaște că aceasta este chemarea soților, nu vor lipsi nici curajul de a cere respectarea poruncii divine și nici încrederea de a trece peste dificultățile inerente stării pentru împlinirea vocației proprii⁵⁸.

Într-o altă ordine de idei, chemarea la sfințenie nu trebuie văzută doar ca o simplă implicare și participare a laicilor căsătoriți la activitățile bisericesti. Cu siguranță și o asemenea participare are o importanță a sa, însă dinamismul apostolic al familiei are conotații mult mai profunde. A înțelege conciliul înseamnă a recunoaște și a susține imensa putere și valoare a căsătoriei și a familiei, independent de oricare altă structură, așa cum a fost la începuturile Bisericii.

Pentru a trezi puterea apostolatului familiei, trebuie să se depășească viziunea închisă în anumite sisteme, a ceea ce înseamnă, a ceea ce se poate face sau nu la nivel instituțional, și să se descopere dinamismul particular pe care îl are în sânul Bisericii. Nu înseamnă a face o organizare ierarhică a familiilor, ci a recunoaște valoarea pe care acestea o au ca instituții originare. Acest lucru îl dorește și îl propune Conciliul salvând familia cu puterea învățaturii și a sacramentelor. Deoarece doar într-un climat de iubire omul oferă ceea ce are mai bun în sine. Omul este creat după imaginea lui Dumnezeu care este iubire și „nu poate trăi fără iubire. Rămâne pentru sine o ființă de neînțeles, viața sa este fără sens, dacă nu i se descoperă iubirea, dacă nu întâlnește iubirea, dacă nu are experiența ei și dacă nu și-o însușește, dacă nu participă intens la ea”⁵⁹. Și cum familia este locul prin excelență unde predomină un asemenea climat, este și locul unde se realizează transmiterea, creșterea și dezvoltarea vieții omenești, a fericirii și puterii sale. Și, în același timp, este și adevărata școală prin care omul este inserat în societate și în Biserică⁶⁰.

⁵⁸ Cf. R.G. de HARO, *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, 196-197.

⁵⁹ IOAN PAUL al II-lea, *Enc. Redemptor hominis*, 10.

⁶⁰ Cf. *Familiaris consortio*, 15.

Fiecare vocație creștină ca dar al harului divin oferit unei persoane umane are o caracteristică singulară. Este vorba despre o întâlnire personală, unică și irepetabilă cu Cristos, chiar dacă El cere tuturor aceeași sfințenie. Sântul Paul spunea: „Vă îndemn eu, prizonierul în Domnul, să vă comportați în mod vrednic de chemarea pe care ați primit-o”⁶¹.

În mod particular, vocația matrimonială se înfățișează ca o chemare la sfințenie prin intermediul situațiilor obișnuite ale vieții. Vocația supranaturală sfințește și oferă valoare supranaturală realităților umane și tot în aceea își găsește punctul de plecare. Așadar, sfințenia soților și misiunea lor în Biserică nu sunt străine sau rupte de trăirea vieții zilnice⁶². Această conștientizare va conduce la valorizarea deplină a căsătoriei în toate aspectele sale, chiar și în cele mai simple, evidențiind faptul că, pentru soții creștini, iubirea umană și obligațiile conjugale fac parte din însăși vocația lor supranaturală⁶³.

Această vocație nu se realizează doar la nivel individual. Ea se naște, crește și se împlinește în interiorul unei comunități. În același timp, ea edifică această comunitate și în cadrul ei are o mare importanță în formarea și creșterea altor vocații creștine. Soții și părinții creștini, „urmând propria cale, printr-o iubire fidelă ... edifică o fraternitate a carității și se fac martori și colaboratori ai rodniciei Maicii Biserici ca semn și participare la iubirea cu care Cristos și-a iubit Mireasa și s-a dat pe sine pentru ea”⁶⁴; „sunt pentru copiii lor cei dintâi vestitori ai credinței și educatori; prin cuvânt și exemplu, îi formează la viața creștină și apostolică, îi ajută cu prudență în alegerea vocației, iar dacă în ei se vedește o chemare sfântă, o favorizează cu toată grija”⁶⁵.

4.3. Iubirea conjugală în cadrul instituției căsătoriei

Evidențiind importanța relației interpersonale dintre soți în lumina vocației la sfințenie, Conciliul se deschide tratării unui nou aspect care a fost poate neglijat, dacă nu chiar aproape inexistent în tratatele teologice despre căsătorie sau în învățăturile magisteriale. Este vorba despre rolul iubirii în sacramentul căsătoriei.

Cu privire la această temă, în cadrul dezbaterilor conciliare existau două curente care dădeau naștere și unor adevărate polemici. Pe de o parte, era viziunea conform căreia exista teama că iubirii conjugale i s-ar da o așa mare valoare, că ar putea pune în umbră importanța procreării ca finalitate a căsătoriei. Pe de altă parte, voind să se sublinieze valoarea fundamentală a

⁶¹ Ef 4,1.

⁶² Cf. GS, 48.

⁶³ Cf. R.G. de HARO, *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, 202.

⁶⁴ LG, 41.

⁶⁵ AA, 11.

iubirii conjugale în vederea binelui căsătoriei, se ajungea în practică să se diminueze importanța procreării.

Gaudium et spes nu își va asuma nici una dintre cele două tendințe, ci le va depăși printr-o aprofundare a doctrinei urmând propria linie doctrinară, evidențiind demnitatea și sfințenia căsătoriei. Iubirea și procrearea nu se contrapun și nu sunt în mod reciproc incompatibile; ele sunt complementare. De fapt, textele constituției nu vorbesc niciodată despre iubirea conjugală ca despre o finalitate a căsătoriei, așa cum nu prezintă procrearea ca o proprietate a căsătoriei.

Cea de-a doua idee fundamentală a învățaturii conciliare propune căsătoria ca instituție a iubirii conjugale. Au existat voci în perioada postconciliară care prezentau iubirea conjugală ca una dintre finalitățile căsătoriei, chiar ca o finalitate esențială: „Nu putem nega că iubirea conjugală, ridicată la nivelul unei finalități obiective a căsătoriei, a primit un loc de prim rang, începând a fi considerată rațiunea primară a legăturii conjugale”⁶⁶.

În defavoarea unei asemenea mentalități, însuși documentul *Gaudium et spes*, parcurs cu atenție și privire obiectivă, va oferi soluții și va clarifica raportul iubire-instituție. El prezintă căsătoria ca o comunitate personală – *communitas coniugalis* – care ia naștere printr-un pact (*foedus*). De aceea, atunci când vorbește despre căsătorie folosește în mod indistinct termeni precum: *matrimonium*, *communitas coniugalis* și *foedus coniugale*. De puține ori folosește termenul *matrimonium*⁶⁷, iar pe cel de *communitas coniugalis* îl găsim chiar de la începutul capitolului, în paragraful 47, în care se subliniază că „binele persoanei și al societății umane și creștine este strâns legat de bunul mers al *comunității conjugale și familiale*”⁶⁸. Dorința părinților este aceea de a prezenta căsătoria drept comunitate care ia naștere din pactul conjugal, așa cum este specificat și în paragraful următor al acestui document⁶⁹.

Principiul unității unei asemenea comunități conjugale este constituit de două elemente conexe: *iubirea conjugală și instituția*. Acesta este, de fapt, și sensul expresiei „Comunitatea intimă de viață și de iubire conjugală, întemeiată de Cristos și înzestrată de El cu legi proprii” din paragraful 48 al constituției. Cuvintele *vitae et amoris* nu erau prezente în prima

⁶⁶ V. HEYLEN, „La promozione della dignità del matrimonio e della famiglia”, în *La Chiesa nel mondo di oggi. Studi e commenti intorno alla Costituzione pastorale „Gaudium et spes”*, Vallecchi, Firenze 1966, 358.

⁶⁷ În *Gaudium et spes* găsim acest termen doar de 2-3 ori în fiecare dintre următoarele paragrafe: 48, 49, 50, 52.

⁶⁸ *GS*, 47.

⁶⁹ „Comuniunea intimă de viață și de iubire conjugală, întemeiată de Cristos și înzestrată de El cu legi proprii, se întemeiază pe legământul dintre soți sau, altfel spus, pe consimțământul lor personal irevocabil” (*GS*, 48).

schemă a constituției. Ele au fost introduse la cererea unui mare număr de părinți conciliari care doreau să sublinieze: căsătoria nu este doar o instituție, ci și o comuniune de viață și iubire⁷⁰. Această idee, împreună cu cea care va fi dezvoltată în continuarea acestui paragraf⁷¹, dorește să evidențieze că, deși iubirea conjugală este un element esențial al căsătoriei, totuși absența sa survenită într-un moment ulterior nu o invalidează.

Deseori în capitolul despre căsătorie al acestei constituții ceea ce se afirmă legat de *communitas coniugalis* se afirmă și despre *amor coniugalis*. În timp ce, luate separat, sunt ușor sesizabile marile diferențe dintre ele, atunci când sunt analizate împreună, în vederea sublinierii naturii și finalităților căsătoriei, ele se completează reciproc. Fidelitatea conjugală cu legile care îi sunt proprii, unitatea și indisolubilitatea, este văzută ca aparținând legăturii de *iubire conjugală*, însă, în egală măsură, este o exigență și a ceea ce reprezintă *instituția conjugală*.

Atât iubirea conjugală, cât și instituția matrimonială au aceleași finalități și proprietăți, și anume procrearea și educarea copiilor, binele soților, unitatea și indisolubilitatea. În același timp, ele sunt perfecționate și primesc o valoare supranaturală prin harul sacramental specific legământului matrimonial. Iar ceea ce face ca acestea două să fie distincte în același timp sunt elementele care unesc în mod inseparabil. Iubirea conjugală este acea realitate personală pe care instituția căsătoriei o confirmă, o protejează și îi conferă autoritatea în fața lui Dumnezeu și a oamenilor. Instituția matrimonială, la rândul său, ia naștere din „actul uman prin care soții se dăruiesc și se primesc unul pe altul”⁷². Acest act este un act de iubire care conduce spre recunoașterea sa instituțională.

Iubirea și instituția iau naștere într-o dependență esențială și reciprocă, având constant nevoie una de cealaltă: iubirea are nevoie de instituție pentru a fi conjugală, iar instituția matrimonială are neîncetat nevoie de iubire spre a fi îmbogățită și plină de viață. De aceea, iubirea conjugală trebuie să fie prezentă în diferitele aspecte concrete ale căsătoriei-instituție, cum ar fi procrearea, educarea fiilor, ajutorul reciproc, pentru a fi pătrunse de

⁷⁰ Cf. *Acta synodalia*, VI, pars. I, 483.

⁷¹ „Astfel, din actul uman prin care soții se dăruiesc și se primesc unul pe altul, se naște, chiar și în fața societății, o instituție stabilă, din orânduire divină; această legătură sfântă, care are în vedere atât binele soților și al copiilor, cât și al societății, nu depinde de bunul-plac al omului. Căci Dumnezeu însuși este Autorul căsătoriei, pe care a înzestrat-o cu multiple valori și scopuri: toate sunt de cea mai mare importanță pentru continuitatea neamului omenesc, pentru progresul personal și mântuirea veșnică a fiecărui membru al familiei, pentru demnitatea, stabilitatea, pacea și prosperitatea familiei și a întregii societăți umane. Iar prin însăși natura lor, instituția căsătoriei și iubirea conjugală sunt orânduite în vederea procreării și educării copiilor și prin aceasta își află încoronarea” (GS, 48).

⁷² GS, 48.

realitatea profund umană. La fel, atât unitatea, cât și indisolubilitatea căsătoriei cer să fie animate și însuflețite de iubirea conjugală⁷³.

Iubirea conjugală căreia conciliul îi atribuie un rol atât de important nu constituie pasiunea sau sentimentul ce poate fi prezent în relația de cuplu, ci reprezintă acea afectivitate profund umană care se naște dintr-o voință liberă și asumă toate tendințele naturale, înnobilându-le. „Totmai pentru că este un act eminentemente uman, îndreptat de la persoană la persoană în virtutea unei afecțiuni purtate de voință, această dragoste cuprinde binele întregii persoane și, de aceea, poate înzestra cu o demnitate deosebită modalitățile de exprimare ale trupului și ale sufletului și le poate înnobila ca elemente și semne specifice ale prieteniei conjugale”⁷⁴.

Iubirea conjugală este, așadar, o iubire prietenească ce se găsește în Dumnezeu și în capodopera creației sale, omul. În el, deși își are rădăcina în spirit, îmbrățișează întreaga persoană, trup și suflet. Fiind un act al persoanei, și nu un impuls instinctual, această iubire poate fi la originea stabilității căsătoriei realizate prin legământul iubirii conjugale.

Această iubire este caracterizată de proprietățile unității și indisolubilității, proprietăți care sunt confirmate și ratificate prin harul sacramental. „Această unire intimă, dăruire reciprocă dintre două persoane, precum și binele copiilor pretind fidelitatea deplină a soților și unitatea indisolubilă dintre ei”⁷⁵, iar în paragraful următor adaugă: „Această dragoste, ratificată prin angajament reciproc și, mai presus de toate, sigilată de un sacrament al lui Cristos, rămâne în mod indisolubil fidelă, cu trupul și cu gândul, la bine și la rău, și de aceea exclude orice fel de adulter și de divorț. De asemenea, demnitatea personală egală ce trebuie recunoscută bărbatului și femeii în afecțiunea lor reciprocă și deplină face să apară limpede unitatea căsătoriei confirmată de Domnul”⁷⁶.

4.4. Legătura dintre iubire și procreare

În spatele argumentului, în mare parte teoretic, al legăturii dintre iubire și căsătorie se găsește și un aspect practic. Pe fundalul unor reale sau imaginare probleme demografice și al diferitelor viziuni asupra vieții, au apărut diferite doctrine, ideologii, luări de poziții cu privire la problema *reglementării nașterilor*, a posibilităților de a face ca actul matrimonial să nu fie fecund prin mijloacele artificiale, cu privire la folosirea mijloacelor naturale.

⁷³ Cf. F. GIL HELLIN, „El lugar propio del amor conyugalen la estructura del matrimonio según la *Gaudium et spes*”, *Anales Valentinus* VI/11 (1980, Facultad de teologia - San Vicente Ferrer, Valencia) 35.

⁷⁴ GS, 49.

⁷⁵ GS, 48; Cf. PIUS XI, Enc. *Casti connubii*, AAS 22 (1930) 546-547; DH 3706.

⁷⁶ GS, 49.

Polemicile care s-au iscat pe marginea acestei teme au făcut ca Sfântul Părinte Papa Paul VI să își rezerve luarea hotărârilor în problemele mai delicate, așa cum reiese din nota informativă plasată în comentariul afirmației prin care Conciliul amintește că „fililor Bisericii, întemeiați pe aceste principii, nu le este îngăduit, în reglementarea procreării, să meargă pe căi ce sunt condamnate de Magisteriu, în interpretarea legii divine”⁷⁷. Conciliul, așadar, confirmând doctrina Magisteriului, nu s-a pronunțat asupra caracterului contraceptiv al metodelor artificiale (pilula), aspect care a fost doar o dată amintit de către Magisteriu⁷⁸ prin formule care nu puteau fi considerate definitive, rămânând deschise dezbatelor. *Humanae vitae* va ajunge să se pronunțe și să dea o soluție definitivă, atingând chiar și problema raportului dintre iubire și procreare, adăugând conceptul de *paternitate responsabilă*.

Doctrina cu privire la legătura dintre iubire și procreare, așa cum este elaborată și propusă de Vatican II, ar putea fi rezumată în următorii termeni: „Nu poate exista o adevărată contradicție între legile divine ale transmiterii vieții și acelea care favorizează dragostea conjugală autentică”⁷⁹. Iar atunci când se are în vedere rezolvarea anumitor probleme cu caracter practic, trebuie să se țină cont atât de intenția soților, cât și de aspectele obiective care decurg din natura omului și a actelor sale. „Atunci când este vorba despre a pune de acord dragostea conjugală cu transmiterea responsabilă a vieții, moralitatea comportamentului nu depinde, așadar, numai de sinceritatea intenției și de aprecierea motivelor, ci ea trebuie determinată după criteriile obiective ce decurg din natura persoanei umane și a actelor ei, criteriile ce respectă semnificația totală a dăruirii reciproce și a procreării umane în contextul adevăratei iubiri”⁸⁰.

Conform învățăturii conciliare, principiul care stă la baza raportului dintre iubire și procreare amintește că nu poate fi lezat unul dintre aceste două aspecte fără ca și celălalt să resimtă urmările. Realitatea concretă în care cele două aspecte coexistă este o realitate armonioasă, rod al actului creator al lui Dumnezeu. Doar plecând de la măsura în care este respectată această armonie, se poate da o judecată morală asupra actelor concrete. Acest lucru face ca, pentru a da o judecată corectă asupra actelor cu privire

⁷⁷ *LG*, 51. Nota care prevede rezervarea aprofundării și pronunțării în această materie a Sf. Părinte specifică: „Alte probleme care necesită studiu mai aprofundat au fost încredințate, din ordinul Supremului Pontif, Comisiei pentru problemele populației, familiei și natalității, urmând ca, după terminarea lucrărilor acesteia, Papa să se pronunțe. La acest stadiu al învățăturii Magisteriului, conciliul nu intenționează să propună imediat soluții concrete”.

⁷⁸ Discursul Papei Pius al XII-lea în cadrul celui de-al VII-lea congres de hematologie (12 septembrie 1958), *AAS* 50 (1958) 732-740.

⁷⁹ *GS*, 51.

⁸⁰ *GS*, 51.

la acest delicat aspect, să se urmărească: a) a se cultiva cu o inimă sinceră virtutea castității conjugale; b) dacă este vorba despre un fiu al Bisericii, de a cultiva ascultarea față de învățătura magisteriului, condiție care ajută la a nu se da curs unei conștiințe eronate; c) a se ține cont că „viața omului și îndatorirea de a o transmite nu sunt limitate la lumea aceasta și nici nu pot fi măsurate și înțelese numai în cadrul ei, ci se referă mereu la destinul veșnic al oamenilor”⁸¹.

4.5. Căsătoria, o deplină și stabilă comuniune de viață

În încheierea prezentării viziunii cu privire la sacramentul căsătoriei în Conciliul al II-lea din Vatican, făcând referință la două paragrafe din *Gaudium et spes*⁸², amintim că legământul matrimonial sacramental dă naștere unei comuniuni stabile de viață între persoane. Plecând de la Gen 1, 27, această uniune constituie prima formă și unica, în felul său, de comuniune între persoane.

Căsătoria nu reprezintă doar o instituție, un instrument de procreare și educare a copiilor, ci și un moment și o stare de dezvoltare a potențialului profund al omului. „Sacramentul nu constă în sfințirea unei funcții generative și educative, ci în sfințirea vieții în doi. Faptul conjugal este preluat și potențializat în rolul de sacrament, taină, mister. Căsătoria este o stare care exprimă și realizează în modalități proprii istoria mântuirii. În căsătorie, simbolismul nu este convențional, ci este firesc, înscris în însăși natura faptului, în însăși starea conjugală: a fi pereche, a fi comunitate”⁸³.

Aspectul sacramental și instituțional al acestui legământ se realizează, conform învățăturii conciliare, într-un cadru comunitar. „Căsătoria este un sacrament, pentru că este un fapt eclezial, are loc în comunitatea eclezială. Este un moment de zidire și întregire a Bisericii”⁸⁴

Sacramentul căsătoriei, imagine și participare la alianța care îl unește pe Cristos cu Biserica sa, întărește și consacră soții în vederea misiunii creștine, conjugale și familiale. Sprijiniți și conduși de puterea Duhului Sfânt, implică toate puterile și întreaga lor viață pătrunsă de credință, speranță și iubire.

⁸¹ GS, 51.

⁸² GS, 12 și 48.

⁸³ I. MĂRTINĂ, *Sacramentele Bisericii Catolice*, ARCB, București 2003, 235.

⁸⁴ I. MĂRTINĂ, *Sacramentele Bisericii Catolice*, 235.

Bibliografie

- Codul de Drept Canonic*. Textul oficial și traducerea în limba română, Sapientia, Iași 2004.
- Conciliul al II-lea din Vatican*, ARCB 2000.
- COPPA G., *Problemi del concilio*, Domenicane, Alba 1966.
- DE HARO R.G., *Matrimonio e famiglia nei documenti del magistero*, Ares, Milano 2000.
- GIL HELLIN F., *Il matrimonio e vita coniugale*, LEV, Città del Vaticano 1996.
- HENDRIX J., „Battesimo, fede e sacramentalità del matrimonio”, în *Ius Ecclesiae*, VIII, 1996.
- Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, ed. H. DENZINGER - P. HÜNERMANN, Bologna 1996.
- Insegnamenti Pontifici*, I, Paoline, Roma 1957.
- Il diritto nel mistero della Chiesa*, I-III, PUL, Roma 1992.
- La Chiesa nel mondo di oggi. Studi e commenti intorno alla Costituzione pastorale „Gaudium et spes”*, Vallecchi, Firenze 1966.
- Matrimonio e famiglia nel magistero della Chiesa*, Milano 1986.
- MĂRTINCĂ I., *Sacramentele Bisericii Catolice*, ARCB, București 2003.
- PIVA P., *Problemi del matrimonio*, Cittadella, Assisi 1973.
- SALERNO F., „La dignità sacramentale del matrimonio nella storia della Chiesa”, *Monitor ecclesiasticus* 28 (1993).